

Професійна мобільність як показник якості підготовки фахівців

Анотація. Охарактеризовано зміст і структуру психолого-педагогічної готовності педагогічних кадрів до формування професійної мобільності та їх підготовки до такої діяльності.

Ключові слова: професійна мобільність, фахова підготовка.

Abstract. The content and structure of the psychological and pedagogical readiness of the teaching staff to form professional mobility and their preparation for such activity are characterized.

Keywords: professional mobility, professional training.

Постановка наукової проблеми. У суспільстві зростає інтерес до формування професійної мобільності фахівців, яка забезпечує успішність у професійному і особистому житті, а також конкурентоспроможність на ринку праці.

Формування професійної мобільності майбутніх фахівців в умовах єдиного європейського освітнього простору відкриває нові можливості не тільки для здобуття освіти, а й для формування європейського ринку праці.

Соціально-професійна структура українського ринку праці за останні роки змінилася докорінно. Зміна форм власності, поява нових видів затребуваних професій і робочих місць вимагають від потенційних робітників специфічних знань і умінь, а різке падіння попиту на традиційні масові спеціальності викликало кількісну та якісну трансформацію трудових ресурсів в промисловості. Одночасно із цим кардинально змінилися взаємовідносини між роботодавцями і найманими працівниками. Державне регулювання виробництва, розподіл трудових ресурсів і контроль за соціально-професійною мобільністю кадрів сьогодні практично відсутній і це загострює проблеми, пов'язані з ринком праці.

Тому актуальним стає зростання ролі мобільності протягом трудового життя, що вимагає підготовки мобільних фахівців, здатних реалізовувати гнучкі, різнострокові та міждисциплінарні проекти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в розробку теоретичних основ формування професійної мобільності фахівців із середньою спеціальною та вищою освітою внесли педагоги-науковці: Л. Амірова, А. Ващенко, Л. Горюнова, В. Дюніна, Є. Іванченко, Б. Ігошев, Ю. Калиновський, С. Капліна, Н. Кожемякіна, Л. Меркулова, Н. Ничкало, О. Неделько, О. Нікітіна, С. Савицький, Н. Хакімова, Г. Яворська та ін.

Проте питання формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у нових соціально-економічних умовах потребує вивчення. «Сьогодні суспільство потребує ініціативних високоосвічених фахівців, здатних постійно вдосконалювати свою особистість і професійну діяльність, адекватно виконувати функціональні обов'язки, виявляти професійну мобільність» у постійно змінних умовах: соціальних, професійних, економічних та ін. [1].

Мета і завдання статті. Обґрунтування шляхів і напрямів професійної мобільності в процесі підготовки фахівців.

Виклад основного матеріалу. Динамічний розвиток економіки, посилення конкуренції, скорочення обсягів некваліфікованої й малокваліфікованої праці, глибокі структурні зміни в сфері зайнятості визначають постійну потребу в професійно мобільних кваліфікованих робітничих кадрах, підвищенні професійної кваліфікації й перепідготовці працюючих робітників. Тому вимоги сучасної ринкової економіки спонукають до розв'язання завдань формування кваліфікованих робітників нового типу, робітників, які прагнуть постійно підвищувати професійну майстерність з метою бути конкурентоспроможними на ринку праці завдяки своїй високій професійній мобільності.

Сьогодні проблема зайнятості вже не може бути вирішена «ні за допомогою вузькопрофесійної підготовки, ні за допомогою загальної освіти». Нині на перший план виходять вимоги адаптації кваліфікованих робітничих кадрів до структурних змін робочих місць протягом усього процесу професіоналізації особистості [2].

Важливе значення для професійної мобільності має сформована готовність до неї, що

виявляється у позитивному ставленні до професійної діяльності, адаптивності та професіоналізму особистості, а також навички регулювання власної діяльності, самостійність, самоосвіту, саморозвиток, самоконтроль; процедурні знання, пізнавальні уміння, практичний інтелект; перцептивну адекватність та рефлексію.

Процес формування професійної мобільності відбувається більш ефективно, якщо він є цілеспрямованим, планомірним і спеціально організованим. У формуванні професійно мобільного фахівця перевага надається самостійному розв'язанню проблем з використанням власного соціального та професійного досвіду як індивідуального, так і групового.

Сутність професійної мобільності спеціаліста ми розуміємо як якість особистості, що інтегрує професійні компетенції і адаптивно важливі якості, які є її структурними компонентами. Професійна мобільність передбачає готовність фахівця до зміни виконуваних професійних завдань, робочого місця, здатність швидко освоювати нові спеціальності. Зміст професійної мобільності визначаємо компетентністю фахівця, зокрема, як здатність до виконання професійних функцій, пов'язаних з виробничими та посадовими обов'язками; знання і вміння, необхідні професійно мобільному кваліфікованому робітнику як професіоналу; мотиваційно-цільові установки, як особистісні якості, що забезпечують ефективність діяльності та професійну мобільність.

Дослідники розглядають наступні типи професійної мобільності: 1) за певних обставин випускник ЗВО змінює сферу діяльності в рамках однієї широкої спеціальності, але при цьому явного професійного росту не відбувається; 2) характер діяльності працівника зазнає тих чи інших змін у зв'язку з призначенням на нову (вищу) посаду; 3) працівник змінює одну професію на іншу, тією чи іншою мірою подібну до першої, що дозволяє хоча б в обмеженому варіанті спиратися на набуті в процесі навчання у ВНЗ знання, уміння і навички; 4) тип професійної мобільності, що означає кардинальну зміну професії, коли потрібно заново опановувати нове поле діяльності.

Професійна мобільність виявляється на різних рівнях – на рівні особистісних якостей (комунікативність, самостійність, критичність мислення, здатність до самопізнання і саморозвитку та ін.); на рівні характеристик діяльності (цілевизначення, прогнозування, креативність, рефлексивність та ін.); на рівні процесів перетворення власної особистості, діяльності та навколишнього середовища.

Педагогічними умовами успішного формування майбутнього професійно мобільного фахівця є: інтеграція фундаментальних і спеціальних знань у підготовці майбутнього фахівця; впровадження інноваційних педагогічних технологій; формування ключових компетенцій учнів; врахування особливостей професійної підготовки учнів у закладах різного профілю; залучення учнів до позаурочної виховної діяльності [3].

Висновки. У контексті забезпечення формування професійної мобільності майбутніх фахівців-випускників ЗВО слід передбачити можливості формування психологічної готовності до зміни спеціальності (принаймні в рамках обраної сфери діяльності на початковому етапі) і, у зв'язку з цим, формування у них постійної потреби в безперервній самоосвіті на основі усвідомлення цінності самого знання та вміння як основи майбутньої ефективної професійної, соціальної та особистісної реалізації, а також на основі усвідомлення того, що будь-які знання швидко застарівають, і, в принципі, не може бути такої ситуації, коли здобутих знань буде цілком достатньо. Особливу увагу слід приділити розробленню технологій формування у студентів комплексу рефлексивних умінь і способів діяльності, передусім в контексті вибору власного професійного маршруту та його корекції.

Список використаних джерел:

1. Музальов О. Місце та роль світоглядної культури у формуванні професійної адаптації учнів вищих професійних училищ. Психолого-педагогічні основи професійної адаптації майбутніх фахівців: монографія. Львів: СПОЛОМ, 2008. С. 255-276.
2. Ничкало Н.Г. Трансформація професійно-технічної освіти України: монографія. К.: Пед. думка, 2008. 200 с.
3. Сушенцева Л.Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика: монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2011. 439 с.

